I

Коли Стерничому доповіли, що Дослідник не відповідає, він здивувався. Надійність, абсолютна безвід-мовність нейтринного зв’язку відома давним-давно. І в цій експедиції ще не було випадку… Що ж сталося? Стерничий відчув, що око йому набухає, і зусиллям волі погамував тривогу. Зрештою Дослідник міг не почути сигналів виклику або, може, вибрався із свого апарата. Але навіщо йому вибиратися? Хіба він здужає ходити по цій планеті? Ця третя планета — ще зовсім молода, не відшліфована часом, як їхня рідна, тут жахливий рельєф та й тяжіння не для його слабосилого тіла…

Стерничий ворухнув тоненькою рукою, торкнувся м’якої кнопки і сказав:

— Продовжуйте виклик.

А сам окинув поглядом екран. Картина мінялася вочевидь. Планета притягувала свою сусідку з усе більшою силою, орбіта меншої з кожною годиною помітно наближалася до неї — наче цей космічний плід згинав галузку все нижче й нижче. В океанах обох небесних тіл здійнялися гігантські хвилі, причому на меншій планеті — набагато вищі. А чи витримають напругу її суходоли, чи не розламається вона вся на шматки? Розрахунки не дали однозначної відповіді. В кожному разі, без катаклізму тут не обійдеться, і, навіть перебуваючи на висо-кій орбіті, їхня експедиція піддається великому ризикові. А Дослідник вирішив побувати в епіцентрі катастрофи, віч-на-віч із грізними учасниками космічної драми. Стерничий ніяк не міг обрати можливий варіант поведінки Дослідника. Чому він там затримується? Коли б це був юнак, жадібний до пригод, а то — Учений пер-шого ряду! Поринув би в мікрокниги — адже тут, на борту їхнього космічного корабля, копії найбільшого кни-госховища рідної планети. Так він натомість… Може, послати на пошуки Допомогову бригаду? Запізно. Плане-та і її сусідка

ось-ось дійдуть критичної точки зближення. Він не має права так ризикувати. Та й де його відшу-каєш, коли зв’язок перервано?

Знову торкнувся кнопки, хоч знав, що, коли б Дослідник обізвався, його поінформували б одразу. "Нервую, — мигнула думка. — Це погана ознака".

— Досі не вдалося?

— Ні.

Тепер Стерничий фізично відчув наростання тривоги. Раптом виринувши з глибини мозку, почуття не-безпеки швидко розливалося по великих сегментах, мить, друга — і свідомість черконула блискавка: "Невже загинув?!"

Екран вирував. Над припливними буграми обох небесних тіл клубочилися густі хмари. Сонце кидало на них сліпуче проміння, і від того здавалося, що місця зіткнення розжарились до білого і ось-ось станеться вибух. Наче два діючі вулкани наближали один до одного свої велетенські жерла.

"І Дослідник у тому пеклі... — з жахом подумав Стерничий, не відриваючи погляду від екрана. — А був же розсудливий..." Спохватившись, що думає про колегу вже в минулому часі, Стерничий закліпав своїм єди-ним оком — це означало тугу, жаль, скорботу.

Нарешті сталося!

Припливні бугри діткнулися один одного, створився смерч діаметром сто — сто п’ятдесят кілометрів, гі-гантський водяний канат зв’язав двоє небесних тіл. Шалена круговерть, зблиски,— візуально не можна було визначити, як іде рух гідросфер. Та коли у водяний канат почали вплітатися сувої хмар, картина прояснилася. Тепер стало чітко

видно: гідросферу і атмосферу менша планета віддає своїй сусідці, не змігши перебороти її в шість разів сильнішого гравітаційного поля. І, може, в такий спосіб збереже собі життя? Може, більша відпустить її, вдовольнившись багатою даниною?

Порухом кволенького рожевого пальчика Стерничий приєднав до головного екрана внутрішні канали зв’язку. Тієї ж миті з’явилась таблиця параметрів космічного катаклізму: відносні швидкості, елементи траєк-торій, напруга магнітних та гравітаційних полів… Показники швидко змінювались, і Стерничий одразу визна-чив домінанту ситуації. Зіткнення не буде, вони розминуться!

Стерничий мав рацію: такий наслідок давали рівняння. Але жива картина… Менша планета віддавала бі-льшій і свою гідросферу, і своє повітря. Стерничий знав і незабаром усі її моря втратять воду до краплини і по-несуть у майбуття лише спомин про неї.

Міжпланетна буря шаленіла. Стерничий не міг відірвати ока від екрана, та й увесь екіпаж пильно стежив за рідкісним явищем: адже впродовж гігантської спіралі Галактики вони такого не спостерігали. У кожного в оці світилося зачарування й подив. Коли згадували свого зниклого товариша, виринала тінь жалю.

II

Водяна гора набухала, ширилась і, зблискуючи під сонцем, росла все вище і вище. І ось перед завороже-ним оком Ученого уже здійнявся гірський хребет з розтопленого скла — то сліпучого, то темно-синього.

Дослідник не зводив ока з цього видовища, воно притягувало його, наче магнітом, наповнювало незна-ним досі хвилюванням. Подих смертельної небезпеки породжував у нього відчайдушну відвагу. Відчував, як вібрує скеля, а від неї й металева лапа "Птаха", об яку він обіперся спиною. Було жахно до млості, але й радіс-но: потрапив у

самісіньку гущу розгойданих стихій, стояв віч-на-віч з міжпланетною бурею! Такого блаженства Дослідник не відчував ще ніколи, хоч вони мандрують з найдальшого кутка Галактики. Нехай собі колеги спостерігають крізь ілюмінатори та оптичні прилади з високої орбіти, яку визначив Стерничий. А він ось тут, у самому вировищі. Пружний вітер періщив по обличчю солоними бризками, і він відчуває небезпеку на смак!

Їхня материнська планета заспокоїлась мільйони років тому, тепер це врівноважена система, гладенька куля, на якій нічого несподіваного не трапляється, на якій мислячі істоти, вже, здається, пройшли зеніт свого розвитку… Непропорційно великі голі голови, маленькі тільця — такий наслідок однобокої цивілізації. Не те що в тутешніх напівдиких аборигенів: міцне, ніби з криці, тіло, на голові — густа шерсть, до того ж у них парні органи зору, слуху… Може, еволюція поведе їх по іншому шляху?

Дослідник дивився на розбурханий океан, і думки в голові пливли, як оті високі хвилі.

Це молода планета, тут усе ще в русі, навіть процес горотворення не закінчився. А оцей катаклізм, він разюче змінить обличчя планети!

Знову подумав про аборигенів. Гарний подарунок вручає їм природа — планета одержує величезну кількість води, цілі моря! Чи витримають? Чи вціліють? Витримають!

Ученому чомусь стало радісно від цієї думки, йому хотілося, щоб численні племена цієї планети вийшли ще загартованішими з боротьби, ще міцнішими. Поповнивши моря й океани, квітуча планета спокійно кружля-тиме навколо своєї стаціонарної зорі. Мислячим істотам розвиднятиметься, і вони зрештою почнуть відгадува-ти загадки природи. А чи здогадаються про оце ось, що відбувається зараз?

Дивлячись на страхітливий смерч, що усвердлювався в небо, Дослідник подумав: чи не лишити тут якийсь знак? Але що зможе вціліти в цьому вировищі протягом довгих тисячоліть? Марно й думати про це: ні-що не вціліє.

Океан усе вище здіймав свої велетенські груди, дмухав гарячим вітром. Зелена хвиля вже люто билася об скелю, на якій облюбував місце Учений. З завмиранням серця Дослідник спостерігав, як вода наступає на суходіл. Он ще видніється над розбуханою поверхнею низка гір, але вони тонуть, тонуть! О, вже опинилися під во-дою.

Раптом він побачив удалині височенний вал — океан кинув на бій з материком страшну ударну силу. Вал мчить, підгортаючи під себе велетенські хвилі, і що для нього цей "Птах" і навіть оця скеля?

Швидше, швидше в кабіну!

Стартувати!

Вхопився за лапу літального апарата і... закляк. його паралізував жах. Виряченим оком дивився на страхітливий вал і не міг поворухнути ні рукою, ні ногою — наче прикипів до блискучої лапи.

Кінець, загибель...

Парадоксально, але ця думка вмить зняла напругу, скованість.

Дослідник подерся до люка, впав у кабіну, підвівся і, коли темна стіна вже готова була поглинути його разом зі скелею, встиг торкнутися стартової кнопки. "Птах" шугнув у небо крізь хмару бризок — застугоніло так, ніби він прокотився по камінню.

Зібравшись на силі, Вчений подивився в ілюмінатор — від скелі не було й сліду. Навздогін за цим валом котиться другий, ще більший, а

далі — третій, четвертий… Чи опадає смерч? Так, це з нього скочуються руйнівні вали — то захоплена планета завдає ударів сусідці, спустошуючи її суходоли…

Дослідник відітхнув, до нього знову повернулись витримка і мужність зореплавця. Перевірив фіксуваль-ні камери: все добре, чутливі кришталики вбирають пейзаж, в нього буде унікальний фільм!

Спрямував "Птаха" вслід за першим, "своїм" валом і протягом кількох годин був свідком жахливої руй-нації. На другому боці планети цей вал зіткнувся з таким самим валом, що котився навстріч. На щастя, це сталось посеред моря, далеко від населеного суходолу. І Дослідник цього разу був обачніший — тримався на без-печній відстані від місця катастрофи. Але що то було за видовище! Який сплеск енергії!

Хотів розповісти колегам на орбіті, але передумав. Стерничий накаже вертатись: правила безпеки суворі. А він же мусить довести задумане до кінця. Фільм про унікальне явище природи — це ж буде його трофей з космічної мандрівки!

Зафіксувавши зіткнення валів, Дослідник помчав по лінії екватора і невдовзі побачив обсновану хмарами конічну піраміду, яку планета здійняла навстріч сусідній, що нависала на півнеба. Здавалося, зіткнення немину-че. А може, воно так і станеться?

Дослідник відчув холодок небезпеки і жар відваги. Нехай сходяться планети — на "Птахові" йому нічого не страшно! Пізнавати нове — це ж потреба мислячого мозку…

І оця жадоба нового, жадоба емоцій, що проймала все його єство, кидала Вченого в небезпечні ситуації, тримала в центрі подій, аж доки планетка, спорожнивши всі свої моря, не почала віддалятися.

III

Стерничий сидів біля екрана, спокійно споглядаючи голубий диск планети і срібний овал її супутника. Кутові їхні розміри меншали з кожною секундою — корабель віддалявся, переходячи на параболічну орбіту. Тепер можна і відпочити. Космічний шлях перед ними неблизький… Чомусь згадалися слова пісні:

Ой далеко-далеко рідна планета —

У мареві зір потонула,

Розкажи нам, хвостата комето,

Чи дома про нас не забули…

Так, відстань неймовірно велика — радіохвилі не долинають. Але дослідження цієї галузки Галактики йде успішно, і все було б гаразд, коли б вони не втратили одного члена експедиції.

Обличчя Стерничого спохмурніло. Який був Учений…

Заблимав сигнал виклику. Стерничий чомусь здригнувся, ніби передчуваючи щось важливе. І справді, йому доповіли:

— Обізвався Дослідник, його "Птах" вичерпав свої енергетичні ресурси.

— Де перебуває?!

— На поверхні планети.

Стерничий не вагався ані секунди. По каналах внутрішнього зв’язку полетів його наказ:

— Усім приготуватися до гальмування. Корабель вивести на кругову планетну орбіту. Допомоговій бри-гаді приготуватися...

Око Стерничого засяяло радістю.

IV

До електронної пам’яті космічного корабля було введено коротеньку інформацію:

"Затримка супроти графіка рейсу була викликана проведенням рятувальної операції. З поверхні третьої від цен-трального світила планети на борт доставлено Ученого першого ряду. На своє виправдання він сказав, що захо-плення планетою іншої планети — явище рідкісне, і він вважав своїм обов’язком зафіксувати його. Літальний апарат лишився на скелі біля найвищої гори планети..."

...Може, й тепер "Птах", засипаний гімалайськими снігами, чекає повернення своїх господарів. І не ви-ключена можливість, що альпіністи, штурмуючи Джомолунгму, натраплять на нього.